

РАДА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

РІШЕННЯ

від 17 грудня 2014 року № 30

м. Київ

Про стан виконання Основних засад грошово-кредитної політики на 2014 рік та її вплив на соціально-економічний розвиток України

Відповідно до статті 9 Закону України «Про Національний банк України» Рада Національного банку України розглянула інформацію Правління Національного банку України про виконання Основних засад грошово-кредитної політики за підсумками роботи у січні-жовтні 2014 року та вирішила:

1. Взяти до відома інформацію Правління Національного банку України про стан виконання Основних засад грошово-кредитної політики на 2014 рік за підсумками роботи у січні-жовтні.

2. Зазначити, що здійснення грошово-кредитної політики у січні-жовтні не повною мірою відповідало положенням Основних засад грошово-кредитної політики на 2014 рік. Забезпечення стабільності національної валюти, як основної мети грошово-кредитної політики, знаходиться під загрозою, більшість визначених Основними засадами завдань не виконуються або виконуються неналежним чином.

Рада Національного банку України відмічає, що економічна ситуація в країні залишається надзвичайно складною – динаміка переважної більшості показників економічного та соціального розвитку України продовжує демонструвати тенденції до погіршення. Визнаючи значення узгоджених дій Уряду та Національного банку в кризових умовах, Рада банку зазначає, що макроекономічна стабільність в країні неможлива, якщо немає належної довіри до грошей та монетарної влади.

Рада Національного банку України звертає увагу Правління на принципове значення дотримання незалежності та виключних повноважень Національного банку у сфері забезпечення стабільності грошової одиниці. Саме в стабільності грошової одиниці складається вирішальний внесок Національного банку у досягнення необхідної макроекономічної та фінансової збалансованості в країні.

Основні засади грошово-кредитної політики на 2014 рік розроблялися із урахуванням положень та параметрів Меморандуму про економічну та фінансову політику. Реальний розвиток подій в економіці та на фінансових ринках істотно відрізнявся від сценарних умов та припущень, що були враховані під час їх розроблення.

Темпи зростання монетарної бази (6,9% з початку року) були нижчими за ті, що допускалися Основними засадами грошово-кредитної політики (28%), проте цей показник приховує значні вади монетарної політики, зокрема, надмірний обсяг рефінансування банків (179,3 млрд. грн.) за січень-листопад при недостатньому валютному і банківському контролі і можливістю використання отриманих коштів для спекулятивних операцій на валютному ринку. Протягом поточного року спостерігалось значне перевищення коефіцієнтами ліквідності банківської системи своїх граничних значень: нормативи миттєвої і поточної ліквідності більш ніж у 2 рази перевищували ці значення. Надмірний обсяг мобілізаційних операцій шляхом розміщення депозитних сертифікатів (1,317 трлн. грн. протягом січня-листопада) також свідчив про надлишкову ліквідність банківської системи.

Ситуативне прийняття рішень у здійсненні монетарної політики стало одним із факторів створення надмірного попиту на іноземну валюту на міжбанківському ринку, що значною мірою призвело до різкого знецінення гривні (зниження середньозваженого курсу гривні на міжбанківському ринку за 11 місяців склало 83,7%) і стимулювало інфляційні процеси, які проявилися у підвищенні споживчих цін з початку року на 21,2%. Саме фактор неконтрольованої девальвації, а також формування девальваційно-інфляційної спіралі можна вважати основною загрозою фінансовій стабільності в країні, доходам громадян та функціонуванню економіки.

Несвоєчасні дії Національного банку України на валютному ринку, з одного боку, не дали змоги суттєво обмежити темпи девальвації, з іншого – призвели до скорочення міжнародних резервів з початку року на 51,2% або на 10,4 млрд. дол. США. Станом на 1 грудня 2014 року вони становили 10,0 млрд. дол. США.

Загострення макроекономічних та політичних ризиків на фоні несистемних дій регулятора призвело до виникнення кризи довіри до банківської системи та національної валюти. Загальний обсяг депозитів у національній валюті з початку року зменшився на 14,1% – до 362,9 млрд. грн., в т.ч. залишки на депозитних рахунках фізичних осіб – на 20,2% і становлять 202,5 млрд. гривень. Обсяг депозитів в іноземній валюті зменшився на 29,6% – до 21,7 млрд. дол. США (у доларовому еквіваленті), у тому числі фізичних осіб – на 38,0% до 14,2 млрд. дол. США. В цих умовах політика Національного банку щодо комунікації з учасниками ринку, банківською системою та громадськістю, яка мала б спрямовуватися на стабілізацію та нейтралізацію ризиків, була недостатньо ефективною.

3. Рекомендувати Правлінню Національного банку України в умовах поглиблення значних внутрішніх та зовнішніх ризиків для національної економіки невідкладно розробити та запровадити систему антикризових заходів з метою здійснення ефективної грошово-кредитної політики. Під час їх розроблення врахувати наступне.

У частині визначення поточних цілей та завдань виходити з того, що завдання грошово-кредитної політики, обумовлені поточними викликами, не виходять за межі конституційної цілі і мають зосереджуватися на необхідності збереження купівельної спроможності національної валюти та недопущення демонетизації економічного середовища. Інші цілі, якщо вони безпосередньо не виходять із зазначених, мають розглядатися як вторинні та такі, що їх досягнення можливе лише за умов виконання головної.

В якості індикативного інструменту регулювання грошово-кредитного ринку має бути застосовано регулювання грошової пропозиції через темпи розширення (звуження) монетарної бази з умовою запобігання високим темпам інфляції та надмірному прискоренню швидкості обертання грошей.

У частині стабілізації ринку, недопущення подальшого розгортання девальвації та виникнення девальваційно-інфляційного ланцюгу:

запровадити антидевальваційну стратегію, що нерозривно поєднує обмеження гривневих ресурсів, які потрапляють на валютний ринок, за рахунок зменшення рефінансування банків та дерегуляцію валютних обмежень для експортерів;

здійснювати виважену політику рефінансування і рекапіталізації банків;

орієнтувати систему оперативних інструментів Національного банку України на унеможливлення формування фінансових потоків, спрямованих на валютні спекулятивні операції;

ініціювати удосконалення адміністрування збору на обов'язкове державне пенсійне страхування з купівлі іноземної валюти з метою уникнення ефекту подвійного оподаткування та розробити план щодо поступового скасування цього збору;

ініціювати доповнення закону про Національний банк України нормою, згідно з якою рішення Правління Національного банку України щодо валютних обмежень, які впливають на рух валютних коштів через кордон повинні узгоджуватися з Радою Національного банку України.

У частині повернення довіри до гривні:

при запровадженні тимчасових оперативних заходів грошово-кредитної політики, спрямованих на стабілізацію ринку та банківської системи дотримуватись принципів забезпечення інтересів громадян з метою недопущення соціальних протестів;

оперативно реагувати на сигнали від населення про недобросовісне виконання банками зобов'язань перед громадянами;

проаналізувати можливість застосування механізмів погашення депозитних вкладів ліквідованих банків понад гарантовану суму Фондом гарантування вкладів фізичних осіб за рахунок державних цінних паперів, що знаходяться у портфелі Національного банку;

опрацювати питання запровадження механізму валютних опціонів за участю Національного банку для гарантування валютних депозитів;

ініціювати зміни до закону про Національний банк України, передбачивши автоматичне спрямування на фінансування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб частки прибутку центрального банку;

ініціювати зміни до податкового кодексу щодо тимчасового призупинення справляння податку на доходи фізичних осіб з капіталу у частині оподаткування процентних доходів з депозитів.

У частині оздоровлення банківської системи:

посилити ефективність банківського нагляду для своєчасного реагування на погіршення фінансового стану банків;

вживати упереджувальних заходів щодо проблемних банків шляхом призупинення дії відповідних пунктів ліцензії банків, зокрема, на залучення депозитів від юридичних та фізичних осіб;

запобігати недобросовісній банківській конкуренції (запровадження заборони на рекламу будь-яких процентних ставок окрім як реальних ефективних ставок, посилення нагляду на змістом реклами);

зобов'язати банки, які мають рефінансування, погодити з Національним банком, а за необхідності переглянути свою кредитну політику з точки зору посилення ризик-менеджменту;

ініціювати зміни до законодавства про особливості реструктуризації банків першої та другої груп в умовах кризи з метою спрощення передавання проблемного банку інвестору чи приймаючому банку для створення умов для виводу проблемного банку з ринку без його ліквідації та мінімізації витрат Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;

підготувати проект змін до законодавства про підвищення прав кредиторів та внести їх у встановленому порядку на розгляд Верховної Ради України.

У частині підтримки експорту, відновлення економічної активності та максимального спрощення руху коштів, що спрямовуються в економіку
усунути обмеження стосовно правил здійснення розрахунків у зовнішньоекономічних операціях, в т.ч. щодо обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті та подовжити термін повернення валютної виручки.

У частині оптимізації комунікаційної політики:

посилити роботу щодо комунікації з суспільством з метою отримання від нього пропозицій та інформації про найбільш вагомні незручності, пов'язані із функціонуванням грошово-кредитного ринку;

систематично проводити роз'яснення дій Національного банку для підвищення довіри до монетарного регулятора;

забезпечити виробництво та здійснювати розміщення на популярних телеканалах соціальної реклами, спрямованої на підвищення іміджу гривні.

4. Рекомендувати у подальшому під час здійснення своєї діяльності Національному банку зосередити увагу на:

сприянні створення інституційного підґрунтя для перенесення валютного ризику із макrorівня (коли надмірні коливання валютного курсу згладжуються інтервенціями Національного банку) до рівня окремих суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності через впровадження інструментарію хеджування валютного ризику та розвитку ринку строкових валютних контрактів;

розробленні і запровадженні сучасної концепції лібералізації валютної сфери з врахуванням існуючих зовнішніх і внутрішніх викликів, з метою інституціоналізації реального процесу переходу до гнучкого (плаваючого) валютного курсу і режиму таргетування інфляції;

розробленні і впровадженні системи підтримки прийняття рішень у сфері управління міжнародними резервами в умовах гнучкого (плаваючого) режиму валютного курсу. Для цього розробити аналітичний інструментарій оцінки оптимального рівня міжнародних резервів із врахуванням досвіду зарубіжних країн та особливостей розвитку соціально-економічної і інституційної системи України; впровадити порядок управління міжнародними резервами України, який повинен містити чітке викладення алгоритму визначення оптимального рівня резервів, механізму управління, відповідальні органи, а також особливості складання, структури та термінів подання публічної звітності.

Голова Ради
Національного банку України

С.А.Буковинський